

Az őrszolgálat, a nevelési szolgálat és a termelési szolgálat együttműködésnek elméleti kérdései

Előjáróban néhány szót szeretnék szólni arról, hogyan változtak a társadalom igényei a büntetésvégrehajtási feladatokkal szemben, és ez milyen változásokat hozott munkánkban.

Az első szakaszt a felszabadulástól az 1950-es évek végéig terjedő időszak jelentette. Ebben a periódusban a bűnözés okait az ezzel foglalkozó szakemberek a külső kapitalista környezet hatásának, illetve a múlt tudati maradványainak tulajdonították. A büntetés célja, a büntetésvégrehajtás feladata ennek megfelelően alakult. Mivel a bűnelkövető osztályellenség volt, el kellett szigetelni, sőt esetenként meg kellett semmisíteni. Ezt a szemléletmódot erősítette az osztályharc fokozódását feltételező elmélet is. A büntetésvégrehajtás tevékenysége az őrzésre, a szigorú, kemény feltételek között történő munkáltatásra korlátozódott.

A második szakasz az ötvenes évektől 1978-ig tartott. Az ötvenes évek végén megváltozott a bűnelkövetés okaival kapcsolatos koncepció. Már nemcsak a külső kapitalista környezet káros hatásával, illetve a tudati maradványokkal magyarázták a bűnözés okait, hanem a dinamikusan fejlődő, de különböző ellentmondásokat is tartalmazó szocialista társadalmi viszonyokkal is. A fogvatartott izolálása (elkülönítése) mellett nevelési cél lett, hogy az elítélt ne legyen bűnisméltó. A büntetésvégrehajtási tevékenység már nem korlátozódott az őrzési feladatokra, hanem kibővült nevelési teendőkkel is. Szervezetileg létrejöttek a nevelési szolgálatok. A jelszó ebben az időszakban úgy hangzott, hogy az elítélteket őrizni, nevelni és munkáltatni kell.

A harmadik szakasz 1978—79 óta tart. Ez idő tájt úgy véljük, hogy a bűnözés társadalmi jelenség, és az ellene folyó harc osztálytársadalmi feladat. A Btk-ban megfogalmazott hármas cél közül kiemelkedő fontosságúvá lett a bűnelkövető nevelése, annak érdekében, hogy tartsa tiszteletben a társadalom jogi és erkölcsi szabályait, és tudjon ezekhez a szabályokhoz alkalmazkodni. A büntetésvégrehajtási tevékenység jellege is megváltozott az elmúlt három évben. Szakítottunk azzal a szemlélettel, hogy az őr őriz, a nevelő pedig nevel. Napjainkban őrizve, munkáltatva kell nevelni. Ez a tétel természetesen fordítva is igaz, nevelve kell őrizni és munkáltatni. A büntetésvégrehajtás szervezeti rendszerét is ezen elvek szerint kell majd átszervezni.

A hagyományos büntetésvégrehajtási rezsimben az őrzési és a nevelési feladatokat funkcionális tagozódású, egymástól elkülönülő szervezet látta el. Tevékenységük a legtöbb ponton a körletek belső életének irányításában érintkezett. Sajnálatos módon azonban éppen ez a terület lett az érdekösszeütközések leggyakoribb színtere. Az elítéltekkel szemben nem támasztottak egységes követel-

ményeket. Az őrszolgálat és a nevelés kapcsolata ebben a rendszerben korántsem volt felhőtlen.

Napjainkban az őrszolgálatot és a nevelési szolgálatot új típusú együttműködés kapcsolja össze. A két szolgálati ág hierarchikusan és funkcionálisan egymástól kevéssé különül el. Az egyes körletek belső életét és az ott dolgozó személyi állomány ellátását egy személy, a nevelési csoportvezető irányítja. A körlet irányításában a közösen előkészített és végrehajtott döntések, a közös ellenőrzések kerültek túlsúlyba.

Ebben a rendszerben az elítéltek öntevékeny szervezetének lényeges szerepe van. Amikor elítéltek állnak szemben — az elítélt közösséget képviselő — elítéltekkel, az öntevékenység már nem üres forma többé, amelyben látszólagos a fogvatartottak részvétele. Nem merev szerepek pedagógiai üresjárata, vagy ami még rosszabb, nem lehetőség a visszaélésre. Az öntevékenység megszerzése, a kölcsönös előnyök és függőségi viszonyok érvényesítése lehetővé teszi, hogy az elítéltek a „gazda szemével” nézzék a bv. intézetet, a körlet gondjait, a közösségi tevékenység eredményeit. Az elítéltek ügyeletes közösségének irányítását a nevelők, főfelügyelők és felügyelők közösen végzik.

Közismert, hogy az elítélttel időben a legtöbbet a munkáltató ór, illetőleg a munka irányítását végző polgári alkalmazott van együtt. Igen sok gond, probléma csapódik le a munkáltatóknál. A problémák megoldása élő, közvetlen munkakapcsolatot igényel a nevelők és a munkáltatók között. Intézetünkben a nevelési csoportvezető nemcsak a belső őrségnek és a nevelőknek a tevékenységét irányítja, hanem — a munkáltatással összefüggő nevelési feladatok végrehajtása során — eljárója a munkáltató öröknek, illetőleg a munkáltatási feladatokat ellátó polgári alkalmazottaknak is.

Az elmúlt években rendszeressé váltak a továbbképzések, ennek során a különböző osztályok tagjai egymás tevékenységét jobban megismerték. Ez pedig az összbüntetésvégrehajtási szemlélet erősödését vonta maga után. A nevelési, termelési, őrszolgálati ág együttműködésének megvannak a szervezeti alapjai. Így az elkövetkező időszakban, véleményem szerint, tovább fog közelíteni egymáshoz a három szolgálati ág tevékenysége.

A szervezetre vonatkozóan két javaslatot tennék. A sajátos állampusztai helyzetből kiindulva, úgy gondolom, az őrségparancsnok, illetőleg a nevelési szolgálatvezető délelőttös-délutános rendszer szerint naponta válthatná egymást, megtéve a szükséges operatív intézkedéseket, de nem érintve a szolgálati ág speciális belső életét. Ezzel meg lehetne „menteni” egy őrségparancsnok-helyettesi státuszt, és jobban koordinálni lehetne a két szolgálati ág tevékenységét.

Javaslom továbbá, hogy a nevelési csoportvezetők — különösen a területileg nagyon tagolt intézetekben — legyenek egyben, egyidejűleg biztonsági csoportvezetők is. (Így például nem lesz szükség külön őrségparancsnok-helyettesre a solti körleten.) Ezáltal egy egység élén egyetlen felelős személy állna.

Dr. Bikádi János